

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תולדות

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים פרשת תולדות

- הקרה ה' אלוקיך - יאמין שכל אשר לו במתנת שמים בא ולא בזכות יגיעתו ..... א
- עינו הטעתו - נראה ברעה ואינה אלא לטובתו ..... ג
- אשכונ את דבא - הברכה שבאה לאדם בזכות מציריו ושפלוח רוחו ..... ו
- ויעתר יצחק - ע"י התפילה נעשה ברירה חדשה וכל הנזרות מתבטלות ..... ח
- אף אתה רחום וחנון - להיטיב לבריות ..... י
- את בכורתך - מעלת היהודי שמתחיל בכל עת מחדש ..... יא
- ולאום מלאום יאמין - שלמותו של יעקב ע"י עשו העומד לפניו לשטנו ..... יא
- במים הפנים לפנים - כפי אהבתו את רעהו כך יאהבתו רעהו ..... טו

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת תולדות

בפרשתן (כו כ), 'ויאמר יצחק אל בנו מה זה מיהרת למצוא בני, ויאמר כי הקרה ה' אלוקיך לפני'ג, ולכאורה צריך ביאור, וכי שיקר ח"ו יעקב אבינו שמידתו מידת האמת כדכתיב (מיכה ז כ) 'תתן אמת ליעקב', והרי מהירותו לא הייתה בגלל שהקרה ה' לפניו, שהרי לא יצא כלל השדה לצוד ציד, אלא בעצמו לקח שני גדיי עיזים שהיו לאמו בבית ושחטם. ומבאר בספה"ק 'זרע שמשון' (תולדות, ד"ה פסוק כי הקרה), כי יעקב אבינו היה מחשיב את כל אשר לו - אף מה שמומן תחת ידו - כמי שהקרה אליו ה' את הדבר, אף את שני גדיי הצאן החשיב כמי שנתגלגלו לידו ברצון הבורא ובחסדו שיוכל למהר ולהביא את המטעמים בטרם יביאם עשו אחיו. מוסף ה'זרע שמשון' וז"ל. ואגב אורחין יש לקחת מוסר השכל, שכל אדם יש לו להכיר בכל מעשיו - כי הם מנפלאות מעשי ה', כי אין בכוח האדם לעשות כלום אם לא בחסד ה', שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ נגזר עליו מלמעלה, וכן בכל ריווח שיעשה אל יאמר כי זה בא לו בהשתדלותו העצומהג, אלא חסד ה'. אם יעלה לגדולה אל יאמר כי חכמתו

הקרה ה' אלוקיך - יאמין שכל אשר לו במתנת שמים בא ולא בזכות יגיעתו

בפרשתן (כו כה), 'ויתן לך', וברש"י, יתן ויחזור ויתן. ביאר בה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ('דרש משה', ח"ב פרשת וישלח ד"ה ויהי לי) שאין הכוונה שהקב"ה יתן לו שפע טוב מעט מעט - ולכן יתן ויחזור ויתן בכל יום ובכל שעה, כי מה חשיבות יש בדבר - לקבל שפע גדול טיפין טיפין, אולי עדיף לאדם לקבל הכל או עכ"פ רובו בפעם אחת, אלא 'זאת הברכה' - 'ויתן ויחזור ויתן' קאי על מה שנתן לו הקב"ה כבר, שיכיר בכל זמן ועידן שהכל מתנת שמים, והבורא ית' נותן לו תמיד בכל רגע ורגע, וכל רגע שהשפע בידו ממה שנתן לו הקב"ה הוא כנתינה מחדש, ואין זה דומה למתנת בשר ודם לחברו שאחר שנתן לו יצא לגמרי מידי הניתן ונכנס כולו בידי המקבל, אלא בכל שעה 'יחזור ויתן' - הרי זה כנתינה מחדש, וצריך להודות להשי"ת על כך בכל עת ובכל רגע. וכמו שתיקנו לברך כל יום מחדש 'ברכות השחר' על ענייני הגוף, כן הוא לגבי הברכה שמקבלים ברכת שמים שצריכים להכיר שכל רגע ורגע הוא נתינה מחדש ונודה לו מחדש כל הזמן".

א. בענין זה רמזו צדיקים (עיי' ליקוטי הרי"ם בפרשתן) שיעקב אבינו נתברך (כו כה) 'ויתן לך האלוקים', וברש"י, יתן ויחזור ויתן. כלומר שאעפ"י שיתן לך הקב"ה כל שפע טוב, עדיין תרגיש שהנך נצרך לטובותיו ש'יחזור ויתן' לך, וזוהי ברכה שירגיש תמיד תלוי בחסדי הבורא וישא עיניו למעלה השמימה.

באופן דומה ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע עפ"י הידוע מהרה"ק הר"ר בונם זי"ע לפרש קללת הנחש 'ועפר תאכל כל ימי חיך' (ג יד), שלכאורה קשה, שאין בזה כל קללה רק 'ברכה' שתמיד מזונותיו מצויין לו ולעולם לא ידאג מה יאכל, אלא ביאור הדבר, ש'קללה' היא זו שלא יצטרך לבקש מהבורא ית"ש ולא יהיה לו שום שייכות עמו. על דרך זה, נאמר, דזוהי ה'ברכה' - 'ויתן לך האלקים מטל השמים', שתמיד יכיר שכל השפעתו באה לו במתנת שמים, ואילו לעשו אמר 'משמני הארץ יהיה מושבך' שהכל יהיה מהארץ ולא יהיה לך שום שייכות להקב"ה כשתשיג מאכלך.

ב. בספר 'שדה צופים' מביא ששמע מפי בעל 'שבט הלוי' זצ"ל דהא דאיתא במדרש שמבריאת העולם הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, אין המכוון בדוקא על זיווג ושידוכי איש ואשה, אלא על כל הנעשה בעולם, בפגישת איש את רעהו, כאשר עיני כל מתבונן רואות כמה מאות ואלפי פעמים היאך כל מהלך החיים מתנהל באופן הזה כאשר 'בדיוק' פגש פלוני את אלמוני ובפגישתם הציע לו הלוואה שהוציאה אותו מאפילה לאור גדול, ומכיוון שהלה דר בשכנות לאיש פלוני לכן הכיר את משפחתו ורק משום כן הציע לו שידוך לבנו, זה מצא את רעהו בהמתנתו על הרופא ומשם באה לו הצעת עבודה והחל מתפרנס בכבוד, זה 'זכה' בחברותא טובה כשנסע לחתונה פלונית בעיר פלונית.

ג. פעם בכה 'בעל עגלה' לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שה'סוס' שעמו היה מנהיג את עגלתו נפל ומת, ובזה איבד את מקור פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. נענה לו החפץ חיים ואמר, אכן, לך נאה לבכות, לך יאה למרר בבכי, כי אם הנך חושב שהסוס הוא זה שפירנס אותך עד היום, אכן, במות המפרנס הוא עת וזמן ראוי למרר ולבכות. אך

באר הפרשה - תולדות

השבלים וגדלה התבואה החשוב את כל יכולו כ'מציאה' גרידא, וכמתנת שמים שבירכו ה' - כי ברכת ה' היא תעשיר (משלי י כב), וכל ענין ההשתדלות אינו אלא ג'זירת עליון' - בזיעת אפך תאכל לחם, אבל הפרנסה גופא - מאה שערים באו לו כ'מציאה' במתנה מן השמים".

המעמיד יסוד זה לנגד עיניו בכל עת, ויכיר שלא מעשיו גורמים לו את הרווח או את ההפסד, ינוח ממרוצת ההשתדלות אשר נהוגה בין הבריות, ומתוך שמחתו הבאה מתוך תקוותו ישליך על ה' יהבו

גרמה לו רק חסד ה', וזהו כי הקרה ה' אלוקיך לפני, עכ"ל".

וכן מצינו גבי יצחק אבינו בפרשתו, דכתיב (כו יב) 'זיזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה', ולכאורה צ"ב, הזיזרע הכוונה שהתייגע בעבודת הארץ, א"כ מה וימצא שייך כאן, הרי 'מציאה' באה שלא בעמל ויגיעה. ומבאר הרה"ק ה'קדושת יום טוב' מסיגעט זי"ע (בד"ה ותקח רבקה ועי"ש) שאכן, בפועל היה זיזרע יצחק, אך מ"מ כשבא למעשה וראה כי נבטו

אם אתה שומע לי תאמין שכל פרנסתך היא מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אז תבין, כי מה לך אם הסוס חי או מת, הלא אינו כי אם אמצעי ואין לו כל השפעה על מצב פרנסתך. ולאו דווקא ב'סוס' הדברים אמורים אלא כל איש בפרנסתו שלו, זה ב'מקצוע' וזה ב'משלח ידו', זה ב'כשרונותיו' וזה ב'עסק' - יכיר היטב כי לא כל אלו מפרנסים אותו אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואם מת 'שליח' אחד, מיד ישלח הקב"ה ה'משלח' שליח חדש...

פעם פגש הגאון ה'בית הלוי' זצ"ל את אחד מתלמידיו משכבר הימים ושאלהו 'מה עיסוקו של מר ומה הוא עושה', ויען התלמיד שהוא עוסק בעשיית צוקע"ר בשותפות עם גיסו ומשם פרנסתו. חזר ה'בית הלוי' ושאלו מה מעשיו, ושוב ענה שעוסק בעשיית הצוקע"ר. אחר ששילשו שאלתם ותשובתם נענה הבית הלוי ואמר, הנה אתה חושב שיש לי איזו חסרון בהבנה, לא כן, אלא לך יש חסרון בהבנתם של דברים. כי אילו שאלתי מה הקב"ה עושה עמך היה לך לענות בסיפורי הפרנסה הבאים לאדם מן השמים. אבל מכיוון ששאלתיך מה אתה עושה היה עליך לענות בעסקי 'יראת שמים', כאומרם (ב"מ קז): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

ד. כדברים האלה כתב הרה"ק ה'בית עין' זי"ע (ד"ה מה זה) כי יצחק אמר לעשו 'צא השדה וצודה לי ציד' (כז ג), ו'שדה' רומז לתפילה כדכתיב (כד סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', וכלומר שביקש מעשיו שיעמוד להתפלל שיעזרהו הקב"ה למצוא הגדיים ובוזה יקדש את הגדיים ויהיו ראויים לאכילתו בקודש 'כאשר אהבתי' לאכול בקדושה, ולכן שאל את יעקב כיצד 'מיהר' והספיק להתפלל ולהביא את הגדיים, לזה ענה יעקב מכיוון שהנני מאמין ש'הקרה ה' לפני' - והקב"ה הוא זה שהמציא את הגדיים לידי אינני נצרך לתפילה על זה, וממילא תכנס הקדושה במאכלך ע"י זאת האמונה.

ה. כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"ב סי' קל"ב) 'בכל פגע הריני מורגל להחזיק את האמונה, כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו ית', והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה, ולפיכך הריני מתייחס בקרירות להשתדלות, כי על פי רוב אין ההשתדלות ברורה' - כלומר ואילו התפילה וודאי שתועיל.

הגדרה נפלאה שמעתי בשם הגאון הצדיק הנודע רבי צבי מאיר זילבערבערג שליט"א, דלכאורה צ"ב, שהרי ה'השתדלות' מצוה היא, היאך שייך לעשותה בקרירות, בשעה שידענו מפי ספרים וסופרים שקיום המצוות צריך להיעשות באש קודש, אלא הביאור הוא שכך היא צורתה של המצווה לעשות את ההשתדלות בקרירות - כמו שהתפילין מרובעות ושחורות, אורך הלולב ד' טפחים, את המזוזה קובעים בימין, כך את ההשתדלות עושים בקרירות, וממילא יש להיות פייערדיג (לגשת באש להבה) לעשות ההשתדלות בקרירות.

ו. בפרשתו (כה יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, כתב הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל (עבודת פנים אמונה וביטחון אות כ"ב), 'יצחק' מורה על מידת השמחה, ונקרא 'יצחק' ע"ש 'צחוק' עשה לי אלוקים, 'אברהם' מורה על האמונה, שהוא היה 'ראש למאמינים' (פסיקתא זוטרתא שה"ש ד ח). וזהו אומרו ואלה תולדות יצחק איזו היא השמחה הנכונה והראויה, כשהיא בן אברהם - כשהיא באה כ'תולדה' מאמונה וביטחון בה' שהוא הטוב ומיטיב לכל, שהרי 'שמחה' הבאה שלא על ידי אמונתו וביטחונו בבוראו, אלא מאיזה סיבה חיצונית, מדבר גשמי וכדו', הרי זו שמחה התלויה בדבר, וכאשר יתבטל הדבר תתבטל השמחה. עוד בא לומר 'אברהם הוליד את יצחק', הרוצה לבחון את מידת אברהם - מידת האמונה והביטחון שבו, יתבונן אם אמונתו הוליד אצלו את יצחק - מידת השמחה והצהלה. וכדכתיב (תהילים כח ז) 'בו בטח ליבי ונעזרתי ויעלוז לבי' כי ע"י הבטחון נעזרתי ש'ויעלוז לבי'.

באר הפרשה - תולדות

ג

לא תשב בטל חלילה, כמאמרם ז"ל יכול ישב בטל תלמוד לומר בכל אשר תעשה, אך גול על ה' דרכך, במח עליו והוא יברך מעשי ירך אשר תעשה בתום ובוזר ולא עוולתה בו".

עינו הטעתו - נראה כרעה ואינה אלא לטובתו

בפרשתן (כה כ-כו), 'ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אשתו... ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם', והנה, לעין הרואה נראה הדבר שהקב"ה נהג עמו במידת ה'דין', שהרי לא נולדו לו בניו רק

והוא יכלכלהו'. וכן איתא ב'ספר הברית' (ה"א מאמר יד) וז"ל. ועתה קורא משכיל, אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת, אין נבון וחכם כמון ראוי להתייגע ולעמול על הפרנסה יותר מדי. אפס ראוי לך להחזיק במידת הביטחון, השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך במעט החיפוש אשר תחפש אחר הפרנסה לפי כוחך בדרך הטבע, לא שתעמול מבוקר עד ערב ותכניס עצמך בסכנות במעברות ימים ויערות ומדברות ודרכים רחוקות ויגיעות גדולות כל הימים לרבות הלילות, ביום לא ינוח ובלילה לא ישכב, ומכל שכן שלא תקים לך פרנסה שלא בהיתר ותתייצב על דרך לא טוב חלילה"..." אף

כתב הרבינו בחיי" (כד הקמח ערך ביטחון בד"ה ומענין [השני]) 'ומעניין הביטחון... אשר לבו חזק בבטחונו כאילו הביטחו השי"ת'. עפ"י הדברים האלו אמרו, ומה מי אשר הביטחו 'צדיק הדור', הריהו שש ושמש ואין קץ לשמחתו, על אחת כמה וכמה בבטחונו על ה' שהוא כאילו הביטחו השי"ת' יש לו לשמוח ולשוש.

הרה"ק מקאברין זי"ע אמר בסוף ימיו: הנה נא זקנתי וכו' הריני אומר לכם ומזהיר אתכם, אם תהיו שרויים תמיד בשמחה יעזור לכם השי"ת בכל מיני מצבים, ובאם לאו מי יודע מה יהיה סופכם (הובא בתורת אבות מאמרי שמחה והתחזקות אות כג).

נוראות מצינו ב'חתם סופר' (הובא באורות חת"ס בפרשתן) דלכן סיבב הקב"ה שלא ידע יצחק שעשו בנו רשע הוא, כי אי אפשר להמשיך 'ברכות' רק במי ששרוי בשמחה (עיי' או"ח קכח סמ"ג, דלכן אין הכהן נושא כפיו לברך את עמו ישראל באהבה כשחסרה לו מידת השמחה, כבימי אבלות וכיו"ב), ואילו היה יצחק יודע מה מצבו של בנו עשו לא היה שרוי בשמחה, וממילא לא היה יכול לברך את יעקב בכל אלו הברכות 'ויתן לך וכו'', מה עשה הקב"ה, העלים ממנו, שיהא סבור שיש לו שני בנים צדיקים וממילא היה שרוי בשמחה ובירך את יעקב ובניו עד עולם.

סיפר הגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע שבנישואיו קיבל כנדוניא מחמיו העשיר - רחוב בווארשא הבירה עם כל הבתים שבו, לאחר תקופה ראה שההתעסקות עם דיירי הבתים ושאר עניני הרחוב מפריעים לו מלימודיו, החליט למכור את הכל, ויפן ל'סרסור' (מעקלע"ר - מתווך) שימציא לו 'קונה' על כל הרחוב כולו, אדהכי והכי פרצה המלחמה (מלחמת עולם הראשונה), והגרי"ז נאלץ לברוח ממקומו, משחזר לעירו כבר לא היה הסרסור בין החיים, הלך הגרי"ז לבתי הממשל לברר אודות הרחוב שלו, ואז נתגלה לו שסרסור זה היה איש רע מעללים - גנב וגזולן גם יחד, והעביר את כל 'הבעלות' ב'רשימות העיר' על שמו, ומכיוון שכך נותר הגרי"ז בעירום וחוסר כול, וכדי לחזק את עצמו למד אז עשרות פעמים את 'שער הביטחון' מספר 'חובות הלבבות', לאחר מכן נענה הגרי"ז ואמר, עד עתה דימיתי בנפשי ש'עשיר' הוא מי שתחת בעלותו רחוב שלם בווארשא, אך מעתה יודע אני שהעשירות האמיתית היא מי שלמד עשרות פעמים את שער הביטחון, כי בטחונו מביא לו שמחה ושלוות הנפש ואין לך מאושר הימנו.

ז. המשגיח הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל היה אומר שההבדל בין 'בעל בטחון' למי שחסרה לו מידה זו, שאכן שניהם שווים בפעולתם - בעשיית השתדלות, אלא, שהבוטח עושה מעט השתדלות, ומכאן ואילך מתהלך בשלוות הנפש, ואילו לעומתו זה שאינו בוטח בה', אף אחר שכבר 'השתדל', עדיין לא ינוח ולא ישקוט, בכל עת ובכל שעה יתור אחר עוד ועוד פתחים, להרוויח עוד כמה פרוטות.

כי החכם מקיים את גזירת 'בזיעת אפיך תאכל לחם', ביגיעתו בהתחזקות ב'בטחון' בה', ובקיום 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', ובזה יורש הוא שני עולמות.

ח. ומכאן נלמד גודל הזהירות שלא להתיר איש איש לעצמו היתרים שונים בתירוצם הידוע - הרי זה 'צורך פרנסה'... (זולתי בהיתר מרב ומורה בישראל) ואכמ"ל וד"ל.

ט. סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, שהכיר איש עני מרוד בעיר מולדתו בראנאוויטש ושמו ר' מוטל קופלוביץ, לפרנסתו שימש כמתקן 'חביות מים' וכיו"ב, והנה מקצוע זה לא פרנסו כראוי, ועברו עליו זמני מחסור ומצוקה,

באר הפרשה - תולדות

יפת', וגם שם יתמה האדם, מדוע נגזר על אותו צדיק שנאמר בו (ו' א) 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' להתהלך ערירי חמש מאות שנה, והרי באותם הדורות כבר היו מולידים בהיותם בני שישים עד מאת שנה.

אמנם, המעיין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, וכדאיתא במדרש (ב"ר נו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נוהג עמו במידת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול". ומכאן ילמד כל איש

אחר עשרים שנות ציפיה, אך באמת אם אך נפקח עינינו - ולא נביט בראיית בני האדם שאינם אלא 'קצר רואי', נמצא שאין כאן אלא 'רחמים' פשוטים ומגולים, שהרי מנין 'ארבע מאות שנים' של גלות מצרים החלו להמנות מעת אשר הוליד אברהם את יצחק בנו, ואילו בפועל החל ה'שעבוד' בעבודת פרך רק משמת האחרון שבבני יעקב, הוא לוי שמת האחרון שבשבטים (שעוד חי במצרים עצמה צ"ד שנים), כדכתיב (שמות א' ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' (ועיין בסדר עולם רבה פ"ג), ולפי זה נמצא שכ' שנים אלו שאיחרו את לידתו של יעקב איחרו גם כן ממילא את לידת השבטים ואף את מיתתם, וכזה נפתחו עשרים שנים משנות 'שעבוד מצרים' הקשות.

ובן מצינו בעניינו של נח, כדכתיב (ה' לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את את שם את חם ואת

והיו ימים שבני ביתו רעבו ללחם פשוטו כמשמעו כי כלתה הפרוטה מכיסו. פעם אחת עבר עליו שבוע שלם מבלי שיקראוהו - כי לא נשבר אפילו צינור אחד בכל העיר, ובהגיע 'ליל שישי' ידע ר' מוטל שביתו ריקם ממש, חישוב ומצא שבני ביתו יצטרכו להתענות ולצום ביום השבת... בלב שבור ישב במעונו ועסק בתורה עד שעה מאוחרת בלילה כשהוא מצפה בכליון עינים לישועת ד' אולי תבוא, משקרבה שעת חצות ליל והבין שכבר ננעלו כל החנויות ועדיין ישועתו בוששה מלבוא, נעקרה אנחה מלבו ויקרא, רבש"ע אם לפניך ניחא שאני וששת הנפשות בני ביתי נרעב ולא יהיה לנו מה לאכול בשבת קודש, ניחא הדבר גם לפני. וכך שכב לישון.

והנה, באישון לילה באו פתאום להעירו ולקרוא לעזרתו אחר שהתפוצץ צינור הראשי של בית המרחץ המרכזי בעיר, ונחוץ לתקנו בדחיפות כי למחרת היום 'ערב שבת' הוא, ויקם ר' מוטל ממיתתו וילך לעשות מלאכתו, ובשכר טרחתו קיבל שכר כפול כנהוג בעבודות הלילה, וב"ה שלא חסר מאומה על שולחנו בשבת קודש, והכל בזכות שעשה רצונו כרצון השי"ת. נענה ה'נתיבות שלום' ואמר מכח אנחה כזו של ר' מוטל היה מן הראוי שיתפוצץ בית המרחץ כולו ולא רק צינור אחד - כי אנחה כזו יש בכוחה לבקוע רקיעים.

י. וכאשר יתבונן האדם בכל הקורה עמו להבין ולראות את ה' ואת אהבתו הגדולה לבניו עם קרובו, לא יסבול כל צער וייסורים, כי יראה שהכל לטובתו בא לו מאת הבורא אשר 'הוא היטיב הוא מטיב והוא ייטיב', וכמו שסיפר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, שבשנות ילדותו כשלימדס ה'מלמד' את פסוקי החומש, נתפסה פעם מחשבתו על דא ועל הא והוציא עיניו מהחומש, ה'מלמד' שראהו בוהה באוויר גער בו ואף היכהו על לחיו, באמרו, אם תביט בפנים החומש לא תוכה כלל. לימים סיפר הרבי רבי העניך האי עובדא, והיה מוסיף, אכן, למען ידעו דורותיכם - כי כל יהודי באשר הוא, כשיתבונן 'בפנים' - בתוך הצרות וההסתרות דעזו עליו לראות שם את ה', שוב לא יוכה, כי לנגד עיניו יתגלה שהכל רחמים רבים וחסדים מגולים.

פעם שאל הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצוק"ל את הגרי"ז מבריסק זצוק"ל (שהיה מחמיר לענין צאת השבת וכיו"ב, כשיטת רבינו תם) היאך אפשר להבין את שיטת 'רבינו תם' בעניין 'צאת הכוכבים', הרי אם נביט השמימה ניווכח לראות שהשמש שקעה זה מכבר, והיאך אפשר לומר שעדיין יום בזה השעה, ענהו הגרי"ז 'אין מביטים בשמים בכדי לקבוע את המציאות, אלא ב'שולחן ערוך', ואם שם נכתב שעדיין יום, עדיין יום הוא'. כמו כן לענינינו, בשעה שבאים ייסורים והסתרות ח"ו על האדם, לא יביט על הנראה לו בעיני בשר כי הכל 'צרות צרורות', אלא יביט ב'תורה' האומרת לאדם, כי באמת אין זו צרה כלל, אלא גם 'כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז' ח).

יא. סיפר המגיד מישרים הנודע הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל משרידי תלמידי נובהרדוק בדור האחרון (הובא בספרו 'והגדת' פר' יתרו עמ' שני"ח) שבימי ילדותו החלו המשכילים להוציא לאור 'כתבי עת' כדי למשוך אחריהם את בני

באר הפרשה - תולדות

ה

לעצמו, בהיותו תמה על ענייניו, והנהגת ה' עמו ברוח או בגשם, בפרנסה או בזש"ק, בנחת או בכריאות, מה

הנוער, ואמו ע"ה שחפצה להגן על בני ביתה, היתה מביאה בכל יום לביתם את ה' דער אידיש'ער טאג בלאט' שהיה כתוב בלע"ז (בשפה הגרמנית) אבל היה כשר וראוי להכנס לבית יראים ושלמים. אמו היתה מוסרת בו 'שיעור כללי' בכל יום אחר הצהריים לכל שכניה שלא ידעו לקרא בשפה הגרמנית, ובכך מנעה אף משאר אחינו בני ישראל שלא יתבוללו בין פריצי עמנו רח"ל על ידי קריאת כתבי העת שלהם.

באחד הימים כשעמדה אמו במטבח הבית ועסקה בעבודתה, וכבר החלו השכנים להתאסף בחדר הסמוך - לשמיעת ה'שיעור', נטלה אחת משכנותיה את הצייטונג (עיתון) וראתה בו תמונת ספינה הפוכה וכה נדזעה מאשר ראו עיניה עד שניגשה אל בעלת הבית וגערה בה וכי היאך תעמדי בהשקט ובשלווה לעסוק בחיתוך תפוחי אדמה בעוד ספינה גדולה התהפכה למצולות ים על כל יושביה, ותצחק בעלת הבית בקרבה כשומעה את 'טענותיה', בהסבירה שכאן נכתב אודות ספינה חדשה שזה עתה סיימו לבנותה ברוב שכלול פאר והדר, אך מכיוון שאיך יודעת לקרוא את הכתב אשר מתחת לתמונה החזקת את העיתון הפוך, ולכך דימית בנפשך שהספינה התהפכה למצולות. סיים רבי יעקב ואמר, מכאן למדתי 'דרך חיים' שלפעמים נראה לאדם שצרות רבות באות עליו, ובאמת כל מחשבתו זו באה לו רק מאחר שמביט על הדבר ב'היפוך', אין לו אלא לחזור וליישר את ראותו ולהתבונן בעין האמונה שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, והכל יבוא על מקומו בשלום.

והנה, פעמים שהאדם 'תקוע' ושקוע במכאובו, בהפסדו ובחסרונו, אין לו אלא לפקוח עיניים עוורות, להביט על הנעשה בהשקפת האמונה ויאמין שהכל לטובה וברכה, מעשה ביהודי שעבר את תלאות 'המלחמה הנוראה' בשנות הזעם, וסבל יסורים רבים אשר אי אפשר לתארם כלל, והנה לקראת תום המלחמה כאשר ראו הרשעים ימשי'ו שתוך זמן קצר יכניעום צבאות 'ארצות הברית', החלו לחפות על מעשיהם שלא ייראו בעיני העולם כאכזרים ורוצחים, והודיעו לכל יושבי המחנה שכל הרוצה יבוא ויקבל לחם לשובע (בכדי לשבר את האוזן, סיפר היהודי, שבאותו זמן - לאחר חמש שנים של רעב נורא, שלא אכלו כי אם המעט שבמעט מפת עבשה, והרוו את צמאונם במים דלוחים, אם היו שואלים אי מי מבני המחנה - האם רצונו לזכות במעט לחם טרי, או מעדיף הוא תחת זה להשתחרר מהמחנה הנורא, היה כל אחד מהם בוחר בפת הלחם...), ויהי כאשר ראה כן היהודי, הלך כמה פעמים לעמוד בתור לקבל עוד מעט מהלחם, אחר שאסף כמה מנות בצקלונו, הלך בחשאי לאכלן אצל מיטתו כדי להשקיט רעבונו הגדול, אך בדרך תפסוהו ב'קלקלתו' כמה שבויים רוסיים, אשר חרפוהו וגדפוהו שהוא גנב וגזלן, אולם הלה לא שת לבו אליהם, כי אמר בלבו שגם הם שבויים כמותו, ואינם אחראים על מעשיו, אך הם לא הרפו ממנו, וכאשר הגיע לחדרו התנפלו עליו, והיכו בו מכות אכזריות, נטלו ממנו את כל הלחם, ולא השאירו בידו אפילו מנה אחת להשביע את נפשו, וכך שכב על הארץ שותת דם, ובלב נשבר לרסיסים לא היה יכול אפילו לבכות, ומתוך צער זעק מעומק לבו 'רבוש"ע, אם רצית ליטול את נשמת ממני - הרי היה בידך לעשות כן בכל רגע ורגע מהחמש שנים האחרונות ששהייתי במחנות המוות, ומשלא עשית כן משמע שבחרת בי להמשיך לחיות, ואיך אם כן אמות עכשיו אחרי שעברתי את כל התלאות והיסורים...' ומתוך הרגשות אלו נרדם על הארץ. בשעות הבוקר פתח היהודי את עיניו והנה קרני השמש זורחות אל תוך חדרו, מיד הבין שהגיע זמן גאולתם, שהרי בכל שנות המלחמה היה מתעורר בהכרח על ידי הרשעים ימ"ש טרם עלות השחר ונשלח מיד לעבודת המחנה, ואז היו פוקדים וסופרים את כל האסירים בהשפלות גדולות ונוראות, וכל מי שלא התייצב בזמן היה נחרץ דינו ל... ויקם האיש 'ממיטתו', והנה מבחין הוא שכל חבריו יושבי המחנה והאסירים הרוסיים הרשעים שוכבים מתים ללא ניע, או אז הבין, שצוררי היהודים לא חפצו בחלוקת לחם להשביעם טרם השחרור, אלא להרגם נפש כי רשעים הללו עירבו סם המוות בתוך העיסה, וכל מה שחשב אמש שחרב עליו עולמו, בכך שלקחו ממנו את מנות לחמו, והיה בטוח שרעה גדולה עוברת עליו, נוכח לראות עתה שלא רעה ולא מצוקה כי אם טובה גדולה עשה לו הקב"ה בהאי שעתא, ואך מפני המכות וגניבת הלחם ממנו הרי הוא עדיין חי, לכן אין לו לאדם להתלונן על מצבו, כי א-ל דעות ה', והכל הוא אך ורק לטובתו, והאמן בזה.

ועוד כהנה רבות ממעשים אשר סוף דבר ראו עין בעין טובת הבורא יתב"ש, ופעמים שנתגלה דבר זה רק לאחר שנים, גם לפעמים יתגלה דבר זה אחר שנים רבות כשבעלי המעשה כבר לא היו בזה העולם (והם הכירו בזה רק בהיותם בעולם שכולו טוב)... בין כך ובין כך - אף אם עדיין לא נתגלה לו לאדם הטובה שבדבר ידע שאב לנו בשמים ה'טוב ומיטיב' לרעים ולטובים, ואני ה' לא שנית, ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם תמיד בכל עת ובכל שעה.

באר הפרשה - תולדות

שבעצמו אמר ליצחק באופן מוחלט, לא תוכל להרע עמדי, מאחר שהנני מאמין כעת באלוקי השמים והארץ, ברור לי שגם אם תרצה להרע לי, ה' יהפוך לי הכל לטובה.

אשכון את דכא - הברכה שבאה לאדם בזכות מצריו ושפלות רוחו

בפרשתן (כו כט), 'אורריך ארור ומברכך ברוך', וברש"י, 'הצדיקים, אורריהם ומצעריהם קודמים למברכיהם', מקשה הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדו"ץ זי"ע (בפרשתן) כיוון שצדיקים הם מדוע יש להם מקללים ומצערים, ומבאר בהקדם דברי אביו זי"ע על הכתוב (תהילים קט כח) 'יקללו המה ואתה תברך', דלכאורה יש לבאר מדוע ביקש ששונאיו יקללוהו, היה לו לומר אם יקללו המה אתה תברך, ומתוך את ב' הקושיות על פי מאמר נוסף של אאמו"ר 'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי' (תהילים כג ה) שהרדיפות שיש לצדיקים הוא 'אך טוב וחסד' עבורם, כי על ידי זה עולים ומתעלים לטובה, ובוה יתבאר ש'יקללו המה' מביא את ה'אתה תברך' ולכן לא אמר אם יקללו, אלא דייקא כאשר יקללו זה גורם הברכה.

בדברים האלה כתב גם בפר' בראשית (עה"פ אעשה לו), ומוסיף, שבזה יתבאר דברי רבי יהושע בן חנניה לכת הקיסר על יופים של החכמים (תענית זו ועוד) 'אי הווי סני הוי חכימי טפי' - (אם היו כעורים היתה חכמתם רבה יותר), ד'סני' מלשון שונאים - אם היו להם שונאים היתה חכמתם מתברכת, וברכה שורה בכל מעשיהם.

ובך רמוז לה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בפרשתן) בפסוק (כו כג) 'ויקרא שמה רחובות כי ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, ויעל משם באר שבע', וקשה למה דווקא עכשיו אחר שהרחיב ה' לו עזב את המקום והלך למקום אחר, ועד עתה כשרבו על הבארות והיה לו אתם עשק ושטנה לא עזב מקומו. ותירץ, וז"ל, וי"ל שהצדיקים מתייראים אם אין פשתנם לוקה שמא יקבלו עולמם בעה"ז (כדאייתא בסנהדרין דף קא.) והנה יצחק הלך וגדל מאוד רק עשק ושטנה היה לו מהרועים, והיה סובל בשמחה כדי שלא יהיה בלי יסורין. אמנם אחר שלא רבו 'ויאמר יצחק' - כאדם הדואג ומתאונן 'עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ' היינו בעוה"ז ח"ו, כמ"ש חז"ל (ערכין דף טז:) כל שעברו מ' יום בלי יסורים

קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להמתין כל כך הרבה לישועתי הבוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והייחול אינם אלא לטובתו הנמורה, ובבוא העת יזכה ויראה בישועתו הנמורה.

ביוצא בזה מצינו אצל רחל אמנו שבעת לידתה את בנה יוסף, העתירה בתפילה 'יוסף לי ה' בן אחר' (להלן ל כד), אך הקב"ה לא נתן לה את בנימין עד כעבור כמה שנים. וכל זה היה מצד הנהגת רחמים גמורים. תדע, דאייתא בתרגום שני (אסתר ג ג) שהקב"ה 'שמר' שלא יולד בנימין עד הכנס יעקב לארץ ישראל - לאחר שכבר נפגש יעקב עם אחיו עשו, וכך יינצל בנימין שלא יצטרך להשתחוות לאותו רשע ורק בזכות זה נבנה בית המקדש בחלקו של בנימין (ולא אצל שאר אחיו), נמצא שאיחור לידת בנימין היה אך ורק לטובה - שיבנה בית המקדש בחלקו.

נפלאות למדנו בתורתנו של הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה אם תעשה) 'אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך' (כו כט). וז"ל, נראה, כי ידוע מה שכתב בעל הטורים דאבימלך רצה לעשות רעה ליצחק, אפס שהשם יתברך הפכו לטובה, דה' יתברך מהפך כל הרעות לטובה עיין שם. וזהו שאמר אבימלך 'אם תעשה עמנו רעה' - שאם תרצה להרע לנו ודאי יתהפך לטובה, והא ראי' 'כאשר לא נגענך' - שאנו חשבנו להרע לך והשם יתברך הפכו לטובה ועשינו עמך רק טוב. וכיון שמידתו יתברך להטיב, כן אם אתה תרצה להרע לנו יתהפך גם כן לטובה, לכן עשה אתה עמנו טובה כיון שסוף סוף יהיה טובה, והבן 'עכ"ל'.

ביאור הדברים, דנתבאר ב'בעל הטורים' שמתחילה ביקש אבימלך להרוג את יצחק ולכלותו מן הארץ, ולא עלתה בידו, ונהפוך הוא, כי לא רק שהקב"ה הצילו מידי להחיותו בארץ, אלא גם הוכרח אבימלך לעשות לו טובה וברכה, ויצחק מצא בארץ ההיא מאה שערים והרבה בארות מים, גם צאנו וממונו נתרבו מאד מאד, כי ה' היפך לטובה ולברכה את כל הרעות שזמם אבימלך. ובראות אבימלך הדבר המופלא הזה האיד שה' ית' היפך ליצחק הרעה לטובה באופן נעלה, נתברר אצלו הדבר כל כך בפשיטות - שאדון כל הארץ הופך הרעות לטובה, לכל ברואי עולם המאמינים ובוטחים בו (גם לגויים שונאי ישראל שזממו אמש להרוג את צדיק הדור...) עד

באר הפרשה - תולדות

ז

נשבר לב יעקב אבינו כשנכנס אל יצחק אביו כשהוא לבוש בבגדי עשו החמודות, ולכן הרגיש יצחק ריח טוב העולה ובא משברון לבו, וע"ז אמר 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה"', כי כמו שמצינו בעשב הבשמים 'קטמו ומריח בו', היינו אף כי בכל שעה יש לו ריח טוב, מבל מקום בשעה שקוטמים ומוללים אותו ריחו נודף ביותר, כן הוא בכל יהודי, בשעה שנשבר לבו בקרבו, עולה ממנו 'ריח טוב' ביתר שאת וביתר עוז.

ידועה ומפורסמת קושיית הר"ן (דרשות הר"ן דרוש ה'), מדוע סיבב ה' שיצחק ירצה לברך את עשו

בידוע שקיבל עולמו, והיינו 'ופרינו בארץ ח"ו, לכן, 'ויעל משם באר שבע' - להיות גולה ממקומו עכ"פ, ולזה היה 'וירא אליו ה' ויאמר אל תירא, ע"ש.

באופן אחר מתרץ הג"ר שמעון שוואב זצ"ל (מעין בית השואבה) שעלה חישש בלב יצחק, שמא מחמת שהולך לו הכל כ"כ בטוב ישבח מהקב"ה ח"ו, לכן 'ויעל באר שבע', ואכן אח"כ כתיב 'וירא אליו ה'".

בענין זה, יש בפרשתן (כו כו) 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה"', ומבאר הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (תורת אמת, ד"ה וירח את ריח), כי מה מאד

יב. בפרשתן (כז א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות (עיי' רש"י, כשנעקד ע"ג המזבח... באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו), דבר נורא הביא בספר פנינים יקרים החדש (בפרשתן, ד"ה במדרש שו"ט) שאיתא במדרש שבאותה שעה ראה את השכינה נגזר עליו מיתה (כדרך שמתו נדב ואביהו כשהביטו בשכינה), לכן נעשה סומא שהרי ה'סומא חשוב כמות' (נדרים סד:), ואל תקשה מדוע לא נסתמאו עיניו מיד בעת העקידה, כי באותה שעה עדיין לא נולדו לו בנים, וגם עיי"ז נחשב כמות, על כן היו יכולים להשאירו עם מאור עיניו, רק 'ויהי כי זקן יצחק' ואז נולדו לו בניו (שהרי באותה שעה בן שישים היה, וקיי"ל בן שישים לזקנה) וממילא 'ותכהין עיניו מראות'. ומכאן ילמד האדם, שלא לבכות ולהתאונן על חסרון ומחסור שיש לו, כחסרון הבנים וכיו"ב, כי לעולם אין בידו לדעת איזו צרה נמנעת ממנו בזכות מחסור וכאב זה העובר עליו, השי"ת ירחם על בניו וישפיע עליהם אך טוב כל הימים.

פעם נכנסו אל הרה"ק רבי אבהם 'המלאך' זי"ע (מובא ג"כ בשם הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע שמעשה זה היה אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע) שני ידידים, זה שפך את מר לבו על כי 'אשה רעה' בחלקו המשביעתו מרורים ומרווה אותו לענה, וברצונו לקיים בה מצוות 'גירושין', וזה בכה על 'עסקיו' ההולכים ומתדרדרים מטה מטה, עד שנהפך לבעל חוב גדול והנושים אין נותנים לו מנוח ביום ובלילה, ברצונו למכור את 'בית מסחרו', ויפרע את כל חובותיו האדירים. לשניהם ענה ה'מלאך' ב'לאו', לראשון אמר שלא לגרש את האשה, ולרעהו אמר שלא למכור את בית מסחרו... כעבור חודש ימים חזר אחד מהם לפני ה'מלאך' לבקשו שירעיש עולמות ויעורר רחמים על חברו 'בעל המסחר' כי חולי חזק תקפו והוא נמצא בין חיים ל... שאלו ה'מלאך', מה עם בית המסחר, ויען האיש - הוא מכרם לאחרים בסכום הגון ובזה באה הרווחה לביתו, אמר לו ה'מלאך' היא הנותנת, כאשר באתם בחודש העבר, ושטחתם בפני איש איש את צרתו, ראיתי בשמי רום ששניכם לא מופיעים ב'ספר החיים' וכבר נגזרה מיתה עליכם, אך כאשר שמעתי שיש לך 'אשה רעה' ובזה נכלל הינך בכלל אלו ש'חיייהם אינם חיים' (ביצה לב:), וכן ידיך אשר חובותיו רבו למעלה ראש, ואף הוא בכלל אלו שאמרו (עירובין מא:): שלשה אינם רואין פני גיהנום (כי כבר עברו בחייהם בעולם הזה 'שבעה מדורי גיהנום') ואחד מהם הוא מי שיש לו 'דקדוקי עניות', ועוד אמרו (נדרים סד:): 'עני חשוב כמות', על כן יעצתי לכם להתחזק עם הצרה, ולא לברוח ממנה, וכך תשארו בחיים, ואכן, אתה שלא גירשת, אזי 'מתוך הצרה המציאך הבורא פדות ורווחה' - שחייך נשארו לך לפליטה, אך רעך שלא עמד בזה הנסיון, ונתפתה להפטר מ'צרותיו וצרות צרותיו', חשב שעתה מתחיל הוא לחיות, ובאמת הפסיד ל"ע את חייו. לדידן ייאמר, פעמים נדמה לאדם ש'חיייו אינם חיים' במצבו דהשתא, ועושה כל טצדקי (למעלה מ'ההשתדלות' הראויה) לצאת ממצבו, עצתו - להשיב אל עצמו שלוות הנפש, להבין ולהשכיל שכל זה 'טובת חייו' היא, ישמח ויעוז במתת גורלו - כי היא חייו ואורך ימיו.

מסופר על יהודי שקבל בפני הגה"ק הסטייפעלער זצוק"ל על צרות וחובות דעדרו עליה, וכל כך רבתה סאת צרותיו עד שאבד לו הטעם בחייו, ענהו הגה"ק, ר' איד, מדוע הנך כה בטוח שנכוננו לך עוד כל כך הרבה 'שנות חיים' - שיש לך 'טענה' שאינם עוברים עליך בנעימים, אולי כבר כלו ימי שני חייך, וכל זכות קיומך בעולם אינו אלא בזכות הייסורים והטרדות הבאים עליך, ובזה נשתנה כל מהלך מחשבתו, והחל להבין שבכל הנעשה בעולם יש טעם וסיבה מלמעלה לטובתו הגמורה.

באר הפרשה - תולדות

ויעתר יצחק - ע"י התפילה נעשה בריה חדשה וכל הגזרות מתבטלות

בפרשתן (כה כא), ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא. הקשה רבינו בחיי שלכאורה היה צריך לומר תחילה 'ותהי רבקה עקרה', ורק לאחר מכן להזכיר 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו'. ומבאר בזה"ל, ומה שהקדים התפילה, יתכן לומר שהקדים העיקר, ולמדנו שאין הכוונה שתהיה העקרות סיבת התפילה, שאם כן הסיבה עיקר והתפילה טפלה לה (כלומר שהעקרות הייתה הסיבה לתפילה), אבל הכוונה בלשון הכתוב כי התפילה סיבת העקרות, ולומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר", לפיכך הקדים התפילה שהיא העיקר והסיבה הראשונה שבשבילה בא העקרות לרבקה אמנו. וזה שדרשו ז"ל (שהש"ר ב לד) 'מפני מה נתעקרו האמהות, מפני שהקב"ה מתאוזה לתפילתן של צדיקים'. ומכאן יש ללמוד עוד כח התפלה שהיא גדולה מאד^{טז} ואפילו לשנות הטבע^{טז}.

ולא את יעקב, והוצרך יעקב להוציאן במרמה. ומבאר הרה"ק מקאז'גלוב זי"ע (ארץ צבי תולדות תרפ"ה בר"ה בדרשות), דידוע שאין מעלה בענוה ושפלות הרוח, ואיתא (סוטה ה.) 'אני את דכא - אתי דכא, על כן אין לך זמן מסוגל לברכות כאותה שעה שיעקב ראה שיצחק אוהב את עשו יותר ממנו, והוא עומד לברך את עשו ולא אותנו, ואף ראה שמן השמים אין מונעים זאת מיצחק, נעשה לבו נשבר ונדכא שאין במוחו, כי החשיב את עצמו לגרוע מעשו, וכדאיתא במדרש (בר"ר סה יא-טו) שבאותה שעה היה 'אנוס וכפוף ובוכה, והיה לבו נמס כשעווה', ולא היתה לו אז שום יישות ומציאות, וזו שעת הבושר שאין כמות לקבל הברכות. ומוזה לימוד לכל אדם, לפי מה שהוא נכנע ושפל בעיניו (הן מחמת עצמו, הן ממה שביישובו אחרים) כך הוא בלי ראוי ומוכשר לקבל הברכות של יעקב (שהם אוצר בלום של טובה וברכה ברוחניות וגשמיות גם יחד), כי 'מעשה אבות סימן לבנים', עכ"ל^{יז}.

יג. כללא דמילתא, כל הצער והייסורים הם אך ורק לטובה, וכמו שפירש הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש' סוף דרוש טו ד"ה ודע) את הפסוק (תהלים מט ה) 'אפתח בכינור חידתי', ולא מצינו שום חידה במזמור זה, אלא ה'חידה הסתומה' היא הקושיא שכל איש מקשה על ה'פעקעלע' שלו (על חבילת היסורים שלו) מדוע נגזר עליו לסבול כל כך הרבה יסורים ומכאובים, ע"ז אמר 'בכינור חידתי', כי נודע בכינור כאשר ידחק בנימא ישמע קול, ויותר אשר דופק באצבעו בנימא ודוחקו - יותר משמיע קול, וכן הדבר בבן אדם, יותר שסובל דוחק וצער ויגון, יותר ריחו נודף ומאיר נשמתו, ככינור המשמיע קול ערב ונגוני ביותר דוחקו ודופקו, ולכן אמר בכינור חידתי, עכ"ל.

יד. נוראות מצינו בכוחה של 'תפילת אבות על בנים', דכתיב בסוף פרשת חיי שרה (כה ח-ט) 'וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו, ויקברו אותו יצחק וישמעאל', וברש"י, יצחק וישמעאל - מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והוליק את יצחק לפניו, ואילו עשו בנו של יצחק אבינו לא עשה תשובה, ובו אמר קרא (לה כט) 'ויקברו אותו עשו ויעקב'. והנה, ביאורים רבים נאמרו בהבדל שביניהם מדוע זה עשה תשובה וזה לא, ואף שבוודאי אין לנו כל השגה לא באברהם אבינו ולא ביצחק בנו, מ"מ לעניינינו נלמד - כפי ששמעתי מחכם אחד, כי גדול כח התפילה של 'אבות על בנים', ולכן ישמעאל עשה תשובה שהרי אברהם אביו התפלל עליו לפני הקב"ה 'לו ישמעאל יחיה לפניך' (לעיל יז יח) ופירשו חז"ל 'ביראתך' (כמובא ברש"י), אבל יצחק אבינו שאהב את בנו עשו 'כי ציד בפיו - היאך מעשרין את המלח'... ולא ידע שעשו רשע הוא לא התפלל עליו, לכן לא שב הבן הסורר בתשובה.

טו. רמז מצינו בפרשתן (כו כז) 'ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'', שבא לרמז על גדולת כח התפילה ביום החופה, כי מהו אותו ריח שדה הרי זו תפילתו שיצא ביום חופתו - 'ויצא יצחק לשוח בשדה', וכעת בעומדו יותר משישים שנה לאחר אותה תפילה עדיין ראה פירותיה הטובים של אותה תפילה כשהתפלל אז על בנים צדיקים (הרה"ק מאז'רוב זי"ע, מובא בשמן ראש בפרשתן).

טז. זה עתה שמעתי מבחור ירא שמים שמנערותו נחלה ל"ע במחלת קנית הלאטערי" (לוטו) וכרטיסי הגרלה למיניהם ה' ישמרנו מהם ומהמונם, כל פרוטה שחוקה שבאה לידו יצאה תיכף מידו לידי מוכר ההגרלות, ולא עוד אלא שהרבה ללוות כספים ומעות לצורך כך, ולפני כשבוע מצא עצמו בעל חוב של שלושת אלפי שקלים - סכום עתק לבחור בן 18, בצר לו פנה אל ראש השיבה והסיח לבו כי ברצונו להפוך ל'בעל תשובה' - לעזוב את דרכיו והגרלותיו, לפתוח דף חדש, אלא שהחובות אשר השתרגו על צווארו לא נותנים לו מנוח. ציווה עליו רה"י, שיכתוב על הנייר שמות כל בעלי חובותיו והסכום שהוא חייב להם, ולאחמ"כ נראה מה לעשות, וכן עשה.

ולאה לא הייתה עקרה כי היא הפכה עצמה בבכיייתה שהייתה בוכה כדי שלא תנשא לעשו כמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'ועיני לאה רכות', אם בן אינה אותה לאה, כי אותה לאה היא לעשו, וזו (לאה) אחרת, עכ"ל".

והנה מצינו בחז"ל (בר"ר מה ה) שכל האמהות היו עקרות, וגבי האבות מצינו שרק אברהם היה עקר (ראה ילקוט ש רמז עח), ולהאמור יתבאר, כי יצחק ויעקב נולדו בטהרה מאבותיהם הקדושים, ע"כ היו יכולים להוליד בדרך הטבע, אבל אברהם אבינו שהיה בנו של תרח שעבד ע"ז, וכן האמהות היו כולן בנותיהן של רשעים, על כן היו צריכים להיות עקרות כדי שבדרך הטבע לא יוכלו ללדת, ורק על ידי ריבוי בתפילה אל השי"ת יפקדו בדבר ישועה ורחמים, ובזמן שיהיו נענין בתפילה נמצא שנהפכו והשתנו לבריה חדשה, וממילא הוסר הקשר והשייכות שהיו להם עם אומות העולם, ועי"ז יוכלו להקים את 'כלל ישראל' בקדושה ובטהרה.

ומטעם זה הזכיר לשון 'ויעתר' ולא אמר ויתפלל או ויצעק, ושאר הלשונות, כי הוא מלשון עתר... כמו שאמרו בפ"ק דסוכה (יד.) למה נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר, מה עתר זה מהפך הגורן הוה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות, עכ"ל.

וע"י התפילה נעשה המתפלל עצמו ל'בריה חדשה' ומציאות אחרת, וכך ביאר ב'ש"ך על התורה' (מגורי האר"י, ריש פר' תולדות), וז"ל. סיבת העקרות הוא כדי שיתפלל עליה ותתהפך לבריה אחרת (ע"י התפילה), לומר שאינה זאת (רבקה) 'בת בתואל', כי אותה (רבקה) הייתה עקרה, וזו (רבקה החדשה) נאמר עליה 'ותהר רבקה', אם בן אינה אותה רבקה אלא רבקה אחרת שאינה בת בתואל. וכל זה כדי לנקות זרע ישראל כדי שלא יהיה להם שום אחיזה עם אומות עכו"ם... ולזה אמר 'ויעתר' כמו העתר שמהפך את התבואה מלמעלה למטה, כן נתהפכה מעקרות ל'ותהר רבקה' (ע"י התפילה)...

בלילה ההוא - ליל חמישי פרשת וירא תשע"ט, ביקש ממנו חברו - שכנו בפנימיה (דארמיטארי), שעביר חבילת בגדים מחדרם לבית הוריו שברחוב פלוני - במרחק הליכה של כמה דקות מבנין הישיבה, ותמורת השליחות ייטיב עמו בכמה פרוטות. אותו הבית נמצא בסמוך לחנות המוכרת כרטיסי הגרלה, בעוד מהלך ההרהר הבחור בכל מה שעבר עליו היום - בוודאי הגדול שהתוודה לפני ראש הישיבה, ובכלל בחרטתו הגדולה על דרכים נלוזות אלו, ובפיו החל שופך נפשו ושיחו לפני אביו שבשמים, ואלו היו דבריו, רבש"ע, אבי שבשמים רחם נא עלי, ברצוני לפתוח דף חדש בחיי, אבל ה'חובות' מעיקים עלי, אנא, עשה עמי אות לטובה, בכסף שקבלתי מחברי אקנה כרטיס הגרלה, אם ארוויח בו די מעות לכסות החובות, הריני מקבל עלי שזה יהיה כרטיס הגרלה ה'אחרון' שאקנה בחיי (אף שאין מכפרים עבירה ע"י אותה עבירה, אבל הקב"ה שומע תפילת כל פה, אפילו תפילת 'דקרייה אפום מחתרתיה')... מה עשה הקב"ה, הלה נכנס ונתן למוכר פרוטותיו, וזה מילא בעבורו את המספרים, ואכן, מן השמים נענו לו, ולמחרת בליל שיש שלח להודיעו שמן השמים האירו לו פנים, וזכה בהגרלה זו בסך 3,000 שקלים, כחשבון החובות - לא פרוטה אחת יותר ולא פחות...

יז. ידועה הקושיא כיצד מועילה התפילה, וכי שייך 'שינוי רצון' אצל הבורא - לשנות מצבו של אדם ע"י התפילה, ומבאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי שבתות מאמר ח ז), וז"ל. והנה כתבו על זה תלמידי הבעש"ט להיות על ידי התפלה נתדבק האדם במקום אחר יותר גבוה ונהפך לאיש אחר, והגם שנגזר גזירה על אותו האיש, הנה בהתפלל האדם אל השם הוי"ה ב"ה המהווה כל היות הנה נתדבק במקום יותר גבוה ונתהוה להויה אחרת, ואין כאן שינוי רצון, כי על אותה ההויה שהוא כעת לא נגזרה הגזירה (והוא גופיה מתרץ, דמעיקרא גזר הבורא שאם יתפלל תשתנה כל הגזירה טובה ולברכה).

וכדברי 'בעל העיקרים' (מאמר רביעי פי"ח) משל למלך שגזר על כל נתיניו הערלים שדינם למיתה, ופשיטא שמי שיחיש למול עצמו ינצל מהגזירה שהרי אינו בכלל הערלים, כמו"כ העומד בתפילה משתנית מהותו ו'אחר' הוא, ולא עליו נגזרה הגזירה.

הנה אומרים על המתפלל, פלוני התפלל, ובאמת, מצד דקדוק הלשון ביה ראוי לומר פלוני פילל, שכך אומרים אחר עשיית מעשה בלשון 'פעל' שהוא 'פילל'. אלא, לשון התפלל היא מגזירת 'התפעל' כלומר שנפעל באדם - תפילה. ונשתנה ונעשה אדם חדש ובריה חדשה כנ"ל (ספר 'כי אליך אתפלל').

באר הפרשה - תולדות

אף אתה רחום וחנון - להיטיב לבריות

בלל, כי מנעוריו היה יושב אוהלים, 'ללמוד וללמד' דעת את העם, בפרט באהלי שם ועבר ששם עלו כל מבקש ה' בלי ספק, עכ"ל.

ובלומר, כי הדרך הישרה שיבור לו האדם היא שיחיה בכל עת כי ישנם עוד בריות בעולמו של הקב"ה, ובכל עת יתבונן ביצר אוכל להועיל ולהיטיב, ויצא מתוך הבוץ שהיצר משקעו פנימה יותר ויותר שלא לראות אלא את עצמו... בא וראה מה רב טובם של גומלי חסדים, וז"ל הגה"ק ה'חפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"ד) איתא במדרש (רות רבה ה ד) בוא וראה כחן של בעלי צדקה וגומלי חסדים, שאין חוסין לא בצל שחר ולא בצל כנפי ארץ ולא בצל כנפי שמש ולא בצל כנפי חיות ולא בצל כנפי כרובים ולא בצל כנפי שרפים אלא בצל מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהלים לו ח) 'מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון'. והכוונה הוא, דידוע שכשהבית דין של מעלה דנין את הדין, אף שגם בהם יש מלאכי רחמים מרובין (והם רובן של סנהדרין של מעלה העומדים מימין כסא הכבוד לזכות להגדון והם הנקראין 'נדיבים' כמו שכתב בספר שערי אורה) אפילו הכי יש בהם גם כן דין, מה שאין כן כשהקב"ה לברו דן הוא רחמים מרובים, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קיח ט) 'טוב לחסות בה' מבטח בנדיבים'.

וממשיך הח"ח, אבל אימתי הקב"ה בעצמו הוא הדין בדבר הזה, כשהאדם הוא 'בעל חסד' ומעורר בזה למעלה את שורש החסד ועבור זה זוכה אחר כך שהקב"ה בעצמו הוא בעל דינו. וזהו כונת המדרש

בפרשתן (כו ה), 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורותי, כתב הרמב"ן, חוקותי - ללכת בדרכי ה' להיות חנון ורחום עושה צדקה ומשפט ולצוות את בניו ואת ביתו בהם. הקשה הג"ר שמעון שוואב זצ"ל (מעין בית השואבה), מדוע נקראת ההטבה הלזו בשם 'חק', הרי ענין להיות חנון ורחום ולעשות צדקה ומשפט עם אחרים הוא דבר שכלי, ותירץ דקאי על דרך ה' להיות חנון ורחום גם למי שאינו כדאי, וזה אינו שכלי רק הוא 'חוק' מדרכי השי"ת להטיב להם, וכך עשה אאע"ה שהלך בדרכי השי"ת בזה.

והנה לכאורה צריך ביאור, מדוע לא תלה ליצחק בזכות עצמו כי אם בזכות אביו אברהם. וב'ספורנו' כתב, וישמור משמרת - עשה תמיד המשמרת המיוחדת לי שהיא לגמול חסד, כאמרו (תהלים כה י) 'כל ארחות ה' חסד ואמת', ולכן תלה תמיד ליצחק בזכות אביו ולא בזכות עצמו, כאן, וכן בכתוב (כו כד) 'וברכתך והרבית את זרעך בעבור אברהם עבדי', כי מאחר ואברהם היה עמוד החסד"ה, הן בגשמיות, והן ברוחניות - במה שהיה קורא בשם ה' בכל מקום, ומתחסד עם קונו 'להורות הטאים בדרך', על כן תלה הקב"ה ליצחק בנו בזכותו. ורק אחר שהחל יצחק גם כן לקרוא בשם ה' (בפסוק כה), אז כתיב ביה (שם כו - כט) 'ואבימלך הלך אליו מגרר... ראו ראינו כי היה ה' עמך... אתה עתה ברוך ה'', ומאז לא מצאוהו עוד תלאות באשר שמר את משמרת ה' - לקרוא בשם ה', 'אמנם ליצחק לא תלה בזכות אחרים

יח. כשבנה גאב"ד פוניבז' זצ"ל את ישיבתו הרמה בעי"ת בני ברק יצ"ו הקים באותו זמן גם מוסדות לילדים מפליטי המלחמה שלא היה להם אב ואם ולא מצאו מנוח לכף רגלם... שם ניתן להם כל מחסורם באכילה שתיה לינה, מלבושים וכו' וכל הצטרכויותיהם ברוחניות ובגשמיות. באותם זמנים כשהגיע פעם למצב כספי קשה שאלוהו מדוע הקים מר שני מוסדות כאחד, וכי לא עדיף להקים את הישיבה ורק לאחמ"כ כשתעמוד הישיבה על מכונה יהא מע"כ פנוי לפתוח עוד מוסד, ויענם הפונוביז'ער הנה אמרו חז"ל (סוטה יד.) 'תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים', וכלומר, שכדי להצליח בקיום הישיבה עלינו לעסוק בד בבד עם גמילות חסדים, כי הא בלא הא לא קיימא.

יט. הגה"ק רבי מרדכי באנעט זי"ע היה נוהג שלא לאכול פת שחרית עד אחר שנתן מלחמו לדל ופיזר נתן לאביונים, והיה תולה עצמו בדברי הגמרא (ב"ב יב:) 'א"ר אבדימי דמן חיפה קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד. והיה מפרש דקודם שיאכל אדם וישתה יש לו 'שתי לבבות', דהיינו, שכיון שהוא מרגיש רעב וצמאון יש בידו להרגיש גם את לב האחרים הרעבים וצמאים. אבל אחר שאכל ושתה הרי הוא שבע, וכיון שלבו שבע שוב אין לו אלא 'לב אחד' כי השבע מרגיש רק את עצמו, ואינו רואה שיש עוד בני אדם הרעבים והצמאים.

וכה היה אומר החפץ חיים זי"ע בלישנא דגמרא (ערכין כד.) 'אין להקדש אלא מקומו ושעתו' (ובפשוטו הכוונה שאין שמון חפץ השייך להקדש שרוצים לפדותו לחולין אלא לפי דמיו ושוייו במקום בו נמצא עתה ובזמן הזה, אכן רמז יש בדבר) שהכלל הראשון למקרא קודש הוא שיעמיד לנגד עיניו רק את מקומו ושעתו, המקום בו עומד עכשיו והזמן בו שרוי ולא יחשוב אילו הייתי במקום אחר או שמא בזמן אחר הייתי מצליח יותר.

הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע היה רגיל לומר (הובא במאמר מרדכי), שהגה חז"ל דרשו על האמור (כה כג) 'ולאום מלאום יאמיץ' - כשזה קם זה נופל, ויש לדקדק בלשון חכמים מרפא שלא אמרו כשזה נופל זה קם אלא כשזה קם זה נופל, ללמדנו שאפילו אם שקוע האדם ב'בוץ' עד למעלה ראש אך תיכף כשמתמלא רוח חיווק 'וזה קם' מיד מחליש את היצר וזה נופל כ"א...

ולאום מלאום יאמיץ - שלמותו של יעקב ע"י עשו העומד לפניו לשטנו

ברש"י ריש פרשתן (כה יט) 'ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה כ"ב, רמזו בה צדיקים, שעל כל בר ישראל לדעת שהוא עומד תמיד

הנ"ל בוא וראה כחן של בעלי צדקה וגומלי חסדים וכו' שנאמר מה יקר חסדך אלוקים, היינו מה יקר הוא כשבני אדם מעוררים חסדך, ועבור זה זוכים שבצל כנפיך יחסיון ולא בצל אחרים, עכ"ל.

את בכורתך - מעלת היהודי שמתחיל בכל עת מחדש

בפרשתן (כה לד) 'ויבז עשו את הבכורה', הנה ה'בכורה' מרמזת על עבודת האדם להתחדש בכל עת, ולהתחיל הכל מחדש - כאילו עתה נולד, ועשו הוא הסמ"א מבוזה את חשיבות ההתחלה, והוא מנסה להערים הררי קשיים על האדם לבל יתחיל מחדש, בטענות שונות ומשונות, שגם אתמול רצה להתחדש וכהנה רבות, וזאת מוטל עלינו לדעת שאין זה אלא עצת היצר ותו לא"ב.

בי היא עיקר עבודתו של איש יהודי, להתחזק תדיר ולחדש כנשר נעוריו מבלי להביט על הכשלונות שהיו לו בעבר, וכמו שאמרו בעלי הרמז בנוסח הברכה בתפילת שמו"ע 'זהסר ממנו יגון ואנחה', שהר"ת הוא 'חיום', שהמעמיד לנגד עיניו רק את היום בו עומד מסיר מעצמו יגון ואנחה, כי כל 'חשבונות הרבים' אינם מביאים לידי התעלות אלא רק לעצבות ולמרה שחורה רח"ל.

כ. כתב ב'חפץ חיים' על התורה, בפרשתן, וז"ל, ענין הבארות אשר חפר יצחק מלמדנו שלעולם לא ירפה האדם את ידיו מלהמשיך את העסק אשר התחיל, אל יאוש ואל כשלון, אם יצחק אבינו חפר ולא מצא מים חפר באר אחרת, עד שמצא מים, ואם רבו עליה חפר באר אחרת, וכ"כ המשיך במלאכת החפירה עד שסוף סוף חפר ומצא באר שלא רבו עליה, וקרא שמה 'רחובות'.

כן הדבר בכל הענינים החומריים והרוחניים, הן במסחר והן בלמוד התורה ואם מי שהוא אינו מצליח בתחלה בלמודו, אל יעזוב את התורה - כי 'סוף הכבוד לבוא', ואם נכשל תחלה אבל יעמוד על אמתתה לבסוף. כא. זה דרכו של עשו לומר 'הנני הולך למות' (כה לב), אולם יהודי צריך תמיד להיות בחיות ובשמחה. וכבר אמר הרה"ק מקאצק זי"ע שיש בכוחו להחיות מתים, אולם הרבה יותר מועיל ונחוץ הוא להחיות חיים... פעם ראה הרה"ק מרוז'ין זי"ע אחד היושב בביהמ"ד והוגה בתורה באישון ליל ובעייפותו הגדולה היה מתנמנם מעת לעת, ותיכף היה מתחזק ומעורר עצמו באומרו לנפשו 'הרי תיכף אמות ומחובתי לנצל את הזמן בעודי עלי אדמות'... אמר לו הרה"ק אל תאמר כזאת כי כך היא דרכו של עשו שאמר 'הנה אנכי הולך למות', אלא כך תעורר עצמך - הרי אני חי, וכי לזאת יקרא חיים...

כב. בפרשתן (כה כד) 'וימלאו ימיה ללדת והנה תומים', כתב הריטב"א (סוף פסחים, בפירושו על הגש"פ ד"ה ואתן ליצחק) לבאר מדוע נולדו יעקב ועשו כתאומים. כי רבים יענו ויאמרו - אין ביכולתי לעסוק בתורה ועבודה, כי מה אעשה שלא נולדתי לאב ואם צדיקים כפלוגי הצדיק, או יאמרו מה אעשה ולא נולדתי בעת ששלט מזל טוב כזמן לידתו של פלוני, או במקום שנולד צדיק פלוני. לזה עשה הקב"ה שיהיו יעקב ועשו תאומים שנולדו לאותם אב ואם באותו המזל ובאותו המקום, ואעפ"כ זה פירש לרשעו וזה פירש לתומו וצדקותו. ללמדך, שלא הטבע גורם ולא המקום גורם כי אם רצונו ועבודתו של אדם הוא הקובע האם יהא כ'יעקב אבינו' או כעשו אחיו...

באר הפרשה - תולדות

בפרשת דרכים - ובידו הבחירה אם ללכת בדרכיו של ועליו לעשות הפרשה - להבריל בין האור ובין החושך^ג, יעקב דרך הטוב ועוה"ב, או בדרכי עשו דרך הרע, ללכת אחרי ה' ותורתו^ד.

הנה כתיב בפרשתן (כה כב) 'ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי, ומובא בספר באר שמואל להג"ר שמואל רוזנברג זצ"ל (אב"ד אונדסדארף) דטענתה היתה שכנראה כבר קיבלו תכונותיהם ואין להם בחירה לבחור בטוב או רע רק כבר הוחלט עתידם שיעקב יהיה צדיק ועשו יהיה רשע, ותאמר 'אם כן למה זה אנכי הרי לא נולד האדם אלא כדי שיהיה לו מלחמה והזדמנות 'לבחור בטוב' על ידי יגיעת עצמו ומלחמה שלו, והשיב לה בבית שם ועבר שני גויים בבטן, ורק על דרך 'הכלל' הם מעותדים להיות כל אחד מה שהוא, אבל כל אחד מהם עדיין יעמוד בקשרי מלחמה, ברצותו ייטיב מעשיו וברצותו ח"ו... וממילא אין יציאתם לאויר העולם ללא הועיל.

חידוש נפלא מחדש הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב זי"ע (בספר בית ישראל בפרשתן) ומרמז זאת בקרא, 'אלה תולדות יצחק, וברש"י, יעקב ועשו האמורים בפרשה, כי 'תולדות יצחק' מרמז לשמחה, כיצד יבוא לידי שמחה - ע"י יעקב ועשו האמורים בפרשה, כלומר, ע"י מלחמת היצר בין היצה"ט ויצה"ר יבוא לידי שמחה.

ברש"י ריש פרשתן (כה יט) 'ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה' ביארו צדיקים כי עשו נקרא כן על שם שהיה 'עשוי', וכמו שפירש רש"י על הפסוק (כה כה) 'ויקראו שמו עשו - הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה'. ובאמת שמו מורה על טבעו ומהותו, כי אין ברצונו של עשו להתאמץ ולהתייגע אלא אוהב את המנוחה והעצלות וכאלו כבר הכל עשוי.

וכמו שפירשו במה שאמר ליעקב 'הלעיטני נא מן האדום האדום הזה' (כה ל) - שביקש שישפוך את הנזיד לתוך פיו, ואפילו פעולה קטנה כאכילה עם הכף מתוך הקערה לא אבה עשות. וכך עניינו גם בעבודת ה' שסמך על כך שהוא 'בן של קדושים' - בנו של יצחק ובן בנו של אברהם אבינו, וכבר אינו צריך לעשות כלום לחובתו בעולמו. לא כן היא מידתו של יעקב שתמיד היה 'יגע' בעבודה, וכפי שהעיד עליו הכתוב (להלן לב כט) 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. וכפי שפירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ו) במה שנאמר (כו יח) 'וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם', שהנה אברהם יצחק ויעקב הם המה האבות הקדושים, כי כל אחד מהם היה 'אב' בפני עצמו - שלא סמך על זכות אבותיו אלא נתייגע מעצמו, וזהו שאמר הכתוב 'וישב יצחק ויחפור את בארות המים', שמעצמו נתייגע 'לחפור'. ומהאי טעמא היה יעקב מפרכס לצאת לבתי מדרשות אף שלמד תורה במעי אמו מלאך, כי יעקב נתאוה לחיי יגיעה, חיים שיש בהם יגיעה ועבודה.

ובזה יש לבאר מה שכתב הבעל הטורים (כה כה) 'עשו' בגימטריא 'שלום', ולכאורה תימה רבתי היא וכי עשו הוא איש השלום והלא בעודו במעי אמו כבר נלחם עם יעקב אחיו, וכולו אדמוני שופך דמים אשר ברכתו ותפארתו היא על חרבך תחיה, ומה לו ולשלום, אלא שכך היא מידתו של אותו רשע להיות במריבה עם כל העולם אך עם עצמו ו'יצריו' הקשים הוא חי בשלום ובשלווה... לא יחלוק על יצרו, ולא ילחם לשבור את טבעו ומידותיו, אכן מידתו של יעקב היא ההיפך מן הקצה אל הקצה, עם כל העולם כולו הוא בשלום ושלווה חוץ מעם עצמו, ולעולם מרגיז יצרו הטוב על יצרו הרע.

כג. ולהרחקה זו יבוא רק ע"י קביעת 'גדרים וסייגים', וכה אמר הרה"ק ה'יטיב לב' זי"ע בהספדו על הגה"ק המהר"ם שי"ק זי"ע (נפש יהונתן, בפרשתן) דהנה בעשו כתיב (כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים' וצ"ב, מה 'דבר והיפוכו' יש כאן, מה ענין איש שדה ליושב אוהלים, אלא דחז"ל אמרו על הפסוק (שמות כב ל) 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' ואמרו חז"ל (חולין קטז): דהיינו בשר שיצא חוץ למחיצתו, וכלומר ש'איש שדה' מרמז על מי שאין לו מחיצות, ולא הציב לעצמו גדרים וסייגים, זה האיש טריפה הוא, לעומתו יעקב אבינו נקרא 'יושב אהל' הוא מוקף מארבע צדדיו במחיצות - גדרים וסייגים להתרחק מן העבירה (ובא לשבח את המהר"ם שכל ימיו הלך בדרכי אבות והציב גדרי קדושה), וזה כל ההבדל בין יעקב לעשו - אם יש לאיש גדר וסייג הרי הוא מבני יעקב ולהיפך ח"ו... ביסוד זה ביאר הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב זי"ע דלכן יש לבני ישראל 'צלם אלוקים' ולגוי אין, אעפ"י שבחיצוניות מראה שניהם שווה, כי סביב היהודי ישנם גדרים וסייגים, ורק בזכותם יש עליו צלם אלוקים, וכדרך שמצינו שקדושת ס"ת תחול על הספר אם הוא נכתב כהלכתו, ואחד מההלכות המעכבות שיהיה כל אות מוקף גויל (קלף ריק, שו"ע או"ח סי' לב ס"ד), ולזה נדמים כל איש יהודי - אם הוא מקיף עצמו בגדרים וסייגים חלה עליו קדושה. שהרי 'ישראל'

יצחק. אלא שבאה לשאול למה נגזר עליה כן, וביחוד, אחר שהתפללה על הבנים מדוע יארע לה כן, 'ויאמר ה' לה שני גויים בבטןך... ולאום מלאום יאמץ', פירוש, כי דייקא אחר ששמע ה' את תפילתה נתן לה בן צדיק, ולשלימות צדקותו 'זיכהו' שיוולד יחד עמו עשו אשר יעמוד לנגדו כל ימי חייו, והדשים לבקרים יעמיד כנגדו 'מניעות' מעסק התורה והעבודה ומכל דבר שבקדושה^{כה}, ואף בחיי העולם הזה ירדפהו מבלי לתת לו מנוח, וכשיעקב יתגבר עליו משם יבוא לתכליתו הטובה

וידע שעיקר סיבת יצירת ה'עשו' - צד הרע, הייתה כדי לזכות את ישראל בהתגברם עליו. וכך פירש הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע (ר"ה ותלך) דכתיב בפרשתן (כה כב-ג) 'ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גויים... ולאום מלאום יאמץ', וצ"ב, ומהו המקרה הנורא שמחמתו הוכרחה למהר' לדרוש את ה" ומה השיבו לה. אלא, שבוודאי ידעה רבקה שיהיה לה בן רשע, וכמו שדרשו חז"ל (נדרים לא.) כי ביצחק ייקרא לך זרע - ולא כל

ראשי תיבות 'יש שישים רבוא אותיות לתורה' והם כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, ומרמז דדינים שווה - דעל כל איש ישראל להיות מוקף גויל, כלומר מסובב בגדרים וסייגים ומשומר בקדושה אז חלה עליהם קדושה גדולה ונפלאה (נטעי אשל, בפרשתן).

והנה יעקב אמר לאביו 'אנכי עשו בכורך' (כז יט), וידועה התמיהה כיצד יאמר כן יעקב אע"ה שהיה עמוד האמת (ועייני רש"י), נוראות מבאר בה הרה"ק ה'חתם סופר' (תורת משה השלם בפרשתן) שהרי באותה שעה היה יעקב לבוש בבגדיו של עשו, ומלבושיו של אדם משפיעים על הלוכלב אותם, ולכן, כשהיה עומד בבגדי עשו לא היה שקר גמור לומר 'אנכי עשו' שהרי כעת הוא נשפע ומקבל ממהותו של עשו.

כד. כה כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, וז"ל. 'ותלך לדרוש את ה'" (כה כב), ופירש רש"י להגיד לה מה תהא בסופה, אמר אא"ז זצוק"ל ששמע בילדותו מאחד בדרך צחות, כי רבקה סברה שהוא ולד אחד וכיוון שראתה שפעם מפרכס לתורה ופעם להיפוך שפטה בדעתה שהילד היולד יהיה הפכפך לפעמים טוב ולפעמים רע והעולם אומרים אם הסוף טוב הכל טוב, היינו אם על כל פנים קודם המיתה יהיה טוב, אז יהיה לו תיקון. על כן הלכה לדרוש מה יהיה בסופו של אותו הולד, היינו קודם המיתה אם על כל פנים בסופו יהיה טוב עכ"ד (וכן הוא להדיא במהר"ם שיק על התורה).

נוראות מצינו בענין זה ב'בעלי התוספות' על התורה, דכתיב בריש פרשת חיי שרה 'ויהיו חיי שרה' ופירש"י כולן שוין לטובה. וקשה, דגבי ישמעאל נמי כתיב (כה יז) 'ואלה שני חיי ישמעאל', ושם אי אפשר לדרוש 'כולן שווין לטובה', אלא מבאר ה'תוספות' וז"ל. איכא למימר שעשה תשובה (כדפירש"י גבי ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו), וגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי, וכל השנים שהיו קודם לכן - כל הרע שעשה לא נחשב לכלום, והיה כמי שעשה תשובה כל ימיו. כה. וכבר אמר אחד מנקיי הדעת בצחות, 'חברותא' יש לי בכל עת הלימודים, חברותא זה 'דייקן' נפלא הוא, ומתייצב בכל יום בשעה שקבעתי מאתמול לעסוק היום בתורה, לעולם לא יאחר לבוא אפילו ברגע אחד... אף יקדים אותי, כי בכל עת בואי לביהמ"ד מוצא אני כי כבר הוא יושב בסמוך למקומי וממתין לי שאבוא. ולא עוד שהוא בעל כשרון גדול... מוחו שנון ומחודד... לעת הצורך ילמדני סוגיות שלימות על 'דרך הפלפול' הפלא ופלא, ושמא תרצו לדעת מיהו ומהו - זה ה'יצר' בכבודו ובעצמו... שעדיין עומד על משמרתו יומם ולילה לא ישבותו. כו. ודע, כי לא רק ברוחניות הדברים אמורים, אלא כל חיותו של האדם בזה העולם בא לו מהקושי העובר עליו, וכל חיותו של אדם אינה אלא ממה שיש לו התנגדויות ומלחמות ורק מכח זה חיי חיים, ובלא"ה אין חיי חיים, אלא שהמשכיל יעבור את הקושי בתורה ועבודה ועי"ז יצל מעבור אותם בעניני העולם. כך כתב ה'חתם סופר' זי"ע בפרשתן (תו"מ עה"פ ויתן), 'ויתן לך האלוקים, ולעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך... ועל חרבך תחיה'. הנה לגבי בני ישראל כתיב (ויקרא כו ו) 'ונתתי שלום בארץ וחרב לא תעבור בארצכם', ויובן בהקדמת דברי חז"ל (אבות ד כב) 'על כרחך אתה חיי', ועל דרך מליצה פירשו חיותו של אדם באה לו מה'על כרחך' (שדאגות האדם הבאים עליו בעל כורחו, מזה חיותו), כי הבטלה מביאה לידי שעמום (כתובות נט:), ומי שיש לו כל משאלותיו בלי שום מניעה יום יום מואס בחייו, וכבר היה מעשה בזמנינו, מי שאיבד עצמו לדעת, והניח אחריו מכתב כי מרוב עשרו וכל תאוותיו הוא מואס בעולם, והרג את עצמו. (ועל כן נתן הקב"ה בטבע העולם) שיהיה אדם דואג ומצטער, וחוזר ומרוויח, יורד ועולה, קונה ומוכר, עתים רעה עתים טובה, ואין לו שלום ומנוחה בדעתו, ולעולם עייף וייגע, וזה הוא כל חיותו.

באר הפרשה - תולדות

היה בהם 'עירוב' מעט זה בזה, ולכן אחו יעקב בעקבו של עשו הרשע, לרמוז שנדבק בו מרשעותו של עשו, וכן נדבק בעשו מעט מקדושתו של יעקב, וזו הייתה כל עבודתם בהאי עלמא - על יעקב להסיר לגמרי את זוהמת עשו מעליו, ואילו על עשו להגדיל ולרבות את חלקו של יעקב אשר בו - שהוא עצמו יתעלה ויתעבד לטב, ולכן קרא הקב"ה בעצמו את שמו 'יעקב' על שם אחיות העקב, כי זה עיקר חשיבותו ש'ידו אוחזת בעקב עשו' - כי יש לו שייכות עם הרע, והוא מתגבר על הרע הזה, כי זה כל האדם, ורק מזה יש לבורא נחת רוח^כ.

יש שביארו, שמהאי טעמא רצה יצחק לברך את עשו, כי בראותו שהוא נוצר ונולד עם טבעים רעים וקשים, אמר, הנה בני זה נולד בתכונות רעות ומגונות ולכן יצא ממנו מה שיצא, על כן אברכהו, שהרי איננו אשם במצבו זה, ואילו לעומתו יעקב אחיו אין מגיע לו שכר שהרי צדיק גמור הוא בטבעו מלידה. באותה

ונתמלאו משאלות לבה של רבקה, וזהו אומרו ולאום, כלומר הבן הצדיק, מלאום - ע"י אחיו הרשע יאמין - יגיע לידי צדקותו ומדרגותיו הגבוהות, ודייקא על ידו יגיע להיות בחיר שבאבות (בר"ר עו א)^כ, כי מבלעדי ה'עשו' לא היה להקב"ה כל חפץ בו, שהרי 'מלאכים שאין בהם יצר הרע' יש לו די בשמי ערבות, לאלפים ולרבבות.

נוראות כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע, (בר"ה עוד נראה לפרש... כי הנה שמעתי בחלום) דלכאורה קשה מה טענה היא על עשו שהיה 'רשע', הלא עוד בהיותו עובר במעי אמו טרם היה לו יצר הרע (כמסקנתו של רבינו הקדוש [בסנהדרין צא:]: שיצה"ר בא בעת הלידה) כבר היה מפרכס לצאת לבתי ע"ו, והיינו שעצם יצירתו הייתה ברע, ומה טענה יש עליו עד שרשע יקרא, אלא מבאר הרה"ק, שאכן עשו נולד ב'טבע רע', ומכף רגל ועד ראש לא היה בו מתום, לאידך, יעקב אבינו נולד בקדושה עילאה לאין ערוך, אמנם מאחר ו'תאומים' הם

וזה פירוש 'על חרבך תחיה', אין הכוונה לחרב המלחמה, אלא, שתמיד יהיה לוחם עם עצמו ומשם חיותו, כי לולא כן (והיה מתברך רק שאר הברכות, בלא ברכת על חרבך תחיה) והיה יושב במשמני הארץ זו איטליה של יוון (בר"ר סז ו), היה מואס בחייו כשור פטם ההולך למות. לכן, בירכו 'על חרבך' - מזה 'תחיה'. אמנם, כל זה אינו אלא גבי אומות עולם, אבל בני ישראל יבואו לידי חיותם ביגיעה ב'יפה שעה בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, וכדכתיב (דברים ל כ) 'כי הוא חייך ואורך ימך', וכתוב (שם יט) 'ובחרת בחיים'... ולכן אמר להם בברכו אותם (ויקרא כו ד-ו) 'ונתתי גשמיכם בעתם והשיג לכם דיש את בציר... וחרב לא תעבור בארצכם' כי אחרי שהם מקיימים התורה - בחוקותי תלכו, כבר יש להם חיות מעמל' התורה ואינם נצרכים לחרב וטרדות כפשוטו. רק 'עשו' נצרך ל'על כרחק' של קושי וטרדות בעולם הזה... אבל יעקב בבחירתו לעמול בתורה, חוסך מעצמו שאר יסורי העולם הזה.

ומצינו לרמז ענין נפלא בפסוק (כו כ-כא) 'ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו... ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה' והרי לא כתוב כאן כלל מי ניצח בזאת המריבה ביניהם, כי כל ענין הבארות רומז למילי דשמיא, וכאן למדנו שבעניני עבודת ה' אין כל נפקא מינה מי ניצח ומי הפסיד, אלא העיקר הוא לריב ולערוך מלחמת קודש באותו צר הצורר אותנו, ומנסה בכל עת ושעה להכשילנו ולהורידנו לבאר שחת.

כז. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שהרי אמרו חז"ל (תנחומא הקדום והישן כה כט, זוה"ק ח"א קמב:) שבו ביום שמת אברהם אבינו מת נמרוד. ביום שמת יעקב אבינו מת עשיו אחיו (סוטה יג). גם אצל משה רבינו נאמר (במדבר לא ב) 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף את עמך', כלומר, כשימותו המדיינים ובלעם הרשע מיד ימות גם משה רבינו. וביאור הדבר, כי כל חיי האדם הם למען מלחמתו כנגד הטומאה העומדת לנגדו להכשילו ולהפילו. ע"כ, באותו יום שמת נמרוד שהוא היה ה'כנגד' לעומת אברהם אבינו בע"כ אף אברהם הסתלק, כיו"ב מת יעקב אבינו כשמת עשו כי כל חיותו לא הייתה אלא מכוחו של עשיו המתנגד. וכן מתנגדו של משה היה 'בלעם', וכמו"ש חז"ל (במד"ר יד כ) 'לא קם בישראל עוד נביא כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ומאן הוא - בלעם', ע"כ מיד במיתת בלעם נאסף משה רבינו אל עמיו.

כח. באופן דומה אמרו צדיקים, (מובא בהרבה ספרים - כל חד לפי דרכו) דלכן נקרא שמו 'יעקב' ע"ש שאחז בעקב עשו, כי ה'שם' רומז על מהותו של אדם, וזהו כל תפקיד חייו של איש יהודי 'לאחוז בעקב היצר הרע' והמתנגד לו מלעבוד את השי"ת, ובזאת הוא גורם כביכול נחת רחת להבורא יתברך והוא עיקר עבודת ה'.

הלשון - שאמרה 'עד אשר תשוב חמת', וחזרה לומר 'עד שוב אף אחיך'. וביאר הגאון רבי יצחק בן הגאון רבי חיים מוואלאז'ין (בספרו פה קדוש) עפ"י דברי אביו הגר"ח (כתר ראש קיט) וז"ל, אמר רבינו, דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו, יפעל אצל עצמו שהם צדיקים גמורים, וידין אותם לכף זכות, ומיד יתהפך לבכס לאוהבים לו. ובוזר ביאר הגר"צ את כפילות הפסוק, שבא לומר גם להיפך, אם רוצה האדם לבדוק האם פלוני שונאו יבדוק בעצמו אם לבו שלם עמו, וזהו שאמרה רבקה, מנין תדע שתשוב חמת אחיך עליך, בזמן שתרגיש כי כבר שב אף אחיך ממך - כלומר ששב והלך בעסק שבקרבך עליו, הוסיף הגר"צ שאין זה רק סימן אלא גם סיבה - אם יסיר מעצמו כל תלונותיו על רעהו יפסיק רעהו מלשנוא אותו^{כט}.

רחמנא אידכר לן זכותיהו דאברהם רחמא, דיצחק עקידא, ודיעקב שלימא הנזכרים בהאי פרשה, בשפע רוב טובה וברכה ברו"ג, באמונת איתן בצור כל עולמים, ובעסק התורה והמצוות על ישראל שלום אכ"ר.

שעה נכנס אליו יעקב, ואמר לו - אנכי עשו בכורך (כו יט), דע לך אבי, שאינני צדיק גמור כמו שחשבת, אלא נדבק בי מרשעותו של עשו, ויגיעה רבה עלי להתייגע כל ימי חיי להטהר מזה, ומכיוון שכן, אף לי חלק ונחלה ב'ברכות'. כשמוע יצחק את דבריו, קרא לו וימש את ידיו ואמר 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו', אכן קולך הוא קול הקדושה, אך רואה אני שנזרקה בך ממידותיו של עשו הרשע ע"י וידו אוזות נדבקה בך ממידותיו של עשו, ועל כן אברכך ב'יתן לך'.

עפי"ז יבואר נמי כי כשחזר עשו הרשע מצדו נענה וזעק 'הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים' (שם לו), מששמע יצחק כי כן, אמר אם אכן יש לו שייכות ל'ערמה', מתוך רשעותו של עשו שנדבקה בו, ועליו להתייגע להיטהר ממנה, אזי גם ברוך יהיה (שם לג).

כמים הפנים לפנים - כפי אהבתו את רעהו כך יאהבהו רעהו **בפרשתן** (כו מד-מה), 'וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו', ולכאורה צריך ביאור כפל

כט. בספר 'עבד המלך' הביא ע"ז מה שסיפר הגר"ח זאנענעפעלד זצ"ל בשם הג"ר זלמן חיים ריבלין זצ"ל ששמע מהגאון רבי נחום משאדיק זצ"ל, וכה סיפר, הגר"נ למד תורה בחו"ל אצל רב גדול, באותה העיר היה רשע 'מסור' שהיה מטיל אימה ופחד על כל אנשי העיר, והיה נוהג כסדר להלשין על אחיו מבני ישראל, פעם נכנס לרב יהודי אחד כשפניו ובגדיו רטובים משברי ביצים, ובקול בכי סיפר להרב שהיום בא מהכפר הסמוך כשסל ביצים בידו למוכרם ולהרוויח מהם מטה לחמו הדל. לפני שנכנס לעיר פגש בו ה'מסור' הידוע, ודרש בתוקף שיביא את כל הביצים לביתו. אך משביקש מהמסור שישלם על הביצים הכהו במקלו ונשברו כל הביצים על פניו ובגדיו, לכן בא עתה להזמין את המסור ל'דין תורה'. ויקרא הרב לשמש וציווהו שילך להזמין את המסור אליו, כל גופו של השמש החל לרעוד מכיוון ש'הכיר' היטב את המוסר, וניסה לבקש על נפשו, אבל הרב בשלו - שיזדרז לקרוא למסור, וילך השמש לבית המסור ומסר לו את דברי הרב, אך הלה גער בשמש והוציאו מביתו. כשחזר השמש אל הרב וסיפר לו דברים כהווייתו, ציווהו הרב לחזור אל המסור ולהזהירו ב'נידוי' אם לא יבוא ל'בית הדין'. אך גם לזה לא שת המסור כלל, אלא הכה את השמש וגרשו מביתו.

ויהי ביום השבת הבאה, נקרא המסור לעלות לתורה, וכבר עלה על הבימה, מיד מיהר הרב לעלות אף הוא על הבימה, ובטרם שהספיק המסור לברך על התורה גער בו הרב לעיני כל הקהל 'רשע, הרי אתה מסרב לדין תורה, ומנודה הנך' כלך לך מכאן... פני המסור חוורו, וירד מהבימה מתוך הכרזה שעוד יבוא יומו של הרב ובקרוב יתנקם בחיי הרב. באמצע השבוע שלאחמ"כ נקרא הרב לשמש כסנדק באחד העיירות הסמוכות, בדרכו לשם עם שנים מתלמידיו אשר אחד מהם היה המספר הגר"נ משאדיק, והנה אך הרחיקו מהעיר נשאו התלמידים את עיניהם ולעיניהם נראה המסור רודף אחריהם במרכבתו. מיהרו התלמידים לספר לרבם כי סכנה גדולה קרבה ובאה על ראשם, כי עוד רגע והמסור משיגם במרוצתו. התעמק הרב במחשבות. ובינתיים התקרב אליו המסור, והנה, נס גדול עשה האלוקים, כי בהגיע המסור בסמוך לרב, ירד מעל סוסו ואמר בקול דממה דקה ובהכנעה, רבי, תנו לי רשות להכות בתלמידים אלו. השיב הרב, חלילה. שב המוסר לבקש, אולי רק מכה אחת אתן להם, ענה הרב לא תגע בהם יד. א"כ לכה"פ תנו לי רשות לרוק בפניהם. אמר הרב לא ולא.

באר הפרשה - תולדות

מיד ביקש המוסר ואמר, רבי, ימחל נא לי על כל הצער ועגמת נפש שגרמתי לו. השיב הרב, לך נא אל היהודי העני ותשלם בעד הביצים, וגם תפייסנו, ולאחר מכן גם אני אמחל לך. נטל היהודי עשרה רובל, נתנם לרב ואמר רבי, הנה נתתי בידכם עשרה רובל, תנו אותם לאותו המוכר עבור הפסד הביצים, והשאר יהיה לפיוס, קיבל הרב את המעות על מנת למסרם לבעל הביצים ומחל לו, וילך המוסר לדרכו. והרב המשיך בדרכו עם תלמידיו. שאל הגר"נ ילמדנו רבינו באלו מחשבות שקע הרבי בהתקרב אלינו המוסר, ועוד, האיך הפך המוסר את עורו ברגע כמימריה וברגע שהתקרב אל הרבי חזר בו מכל ה'רציחה' והכעס.

ויען הרב ויאמר, כלל גדול קבלתי מרבתי, שאין לך דבר שלא נמצא בתורה, ומכל מבוכה אפשר לצאת באיזה עצה הכתובה או רמוזה בתורה. ויעזרני השי"ת שבעת רדיפתו אחרינו עלה ברעיוני הפסוק (משלי כז ט) 'כמים הפנים לפני כן לב האדם לאדם', על כן התעמקתי במחשבה שאם הוא שונא אותי כל כך, הרי וודאי שהגורם לכך, כי אף אני לעומתו - שונא אותו, ומה גרם לי לשונא אותו - מה שלא ציית דינא, מיד החילותי לתור אחר איזה 'לימוד זכות' עליו שמחמתו לא בא אז בפני ה'בית דין'. ועלה ברעיוני שמן הנראה גדל בסביבה רעה, והריהו כ'תינוק שנשבה' שמעולם לא ראה מאורות - הנהגה כראוי מהי, עוד העליתי בדעתי כמה לימודי זכות על המסירות והמלשינות שלו, ועוד הוספתי ללמד זכות בענין סירובו לשלם על הביצים, שמא היה בדעתו לשלם, אלא מפני שזה בא ודרש בתקיפות את כספו, התכעס ולכן לא אבה לשלם לו... וממילא, כאשר הוזמן ל'דין תורה' תיכף ומיד בערה בו חמתו, מכיוון ש'זמן בי"ד ל' יום' ואין קוראים לבי"ד לאותו הרגע. וראיה לכך, שהרי בעת קריאת התורה כשנתבייש בפני קהל עם ועדה לא הכני, ואף 'ציית לדינא' וירד מיד מהבימה בבושת פנים, נמצא שאדרבה הרי הוא מן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים. כזאת וכזאת חשבתי עליו כמה לימודי זכות. וכמים הפנים לפני - באותה שעה התעוררו גם אצלו מחשבות חרטה על כל מעשיו, ומן הסתמא חשב, מה לי לכעוס על הרב, שהזמין אותי לדין תורה - כמו שכל רב היה עושה, ומה שביזה אותי בבית הכנסת, כדין עשה שהרי לא שמעתי לקולו ולא באתי מיד לבית הדין, ושלא כדין שברתי את הביצים... ומתוך מחשבות כיו"ב נתקרבו הלבבות זה לזה, לכן חזר בו וניגש אלי לפייסני.

הוסיף הגר"נ ושאל, רבי, אם כן, מדוע רצה להכות אותנו, השיב הרב, מכיוון שאתם לא חשבתם עליו כל לימוד זכות, ושנאתם אותו, לכן גם הוא שנא אתכם, וביקש להכותכם או לכל הפחות לרוק בפניכם. עוד בהאי ענינא, פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצותיו - שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדול מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחברך יפול וילך ממך מאליו...